

รหัสเลือด เพื่อสุขภาพ

The Healthspan

Blood Blueprint

เข้าใจเซลล์

เปลี่ยนอนาคตสุขภาพ

พศ.ดร.กมลมาลย์ วิรัตน์เศรษฐสิน

รหัสเลือด เพื่อสุขภาพ

The Healthspan

Blood Blueprint

เข้าใจเซลล์

เปลี่ยนอนาคตสุขภาพ

ผศ.ดร.กมลมาลย์ วิรัตน์เศรษฐสิน

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

กมลมาลย์ วรรณเศรษฐสิน.

รหัสเลือดเพื่อสุขภาพ.-- กรุงเทพฯ : [ม.ป.พ.], 2569.

106 หน้า.

1. โลหิตวิทยา. I. ชื่อเรื่อง.

616.15

ISBN 978-616-636-819-2

จัดพิมพ์โดย กมลมาลย์ วรรณเศรษฐสิน

คำนำ

แนวคิดรหัสเลือดเพื่อสุขภาพ(The Healthspan Blood Blueprint) มองเลือดเป็น ‘คลังข้อมูลชีวภาพ’(Biological Archive) ที่บันทึกและสะท้อนการเปลี่ยนแปลงของสุขภาพตลอดช่วงชีวิต และเป็น ‘รหัสสุขภาพ’(Health Code) ที่ถ่ายทอดภาษาของร่างกายผ่านตัวบ่งชี้ทางชีวภาพ(Blood Biomarkers) ซึ่งเป็นผลลัพธ์ของการทำงานร่วมกันของเซลล์ อวัยวะ และระบบชีววิทยาทั่วทั้งร่างกาย

การเปลี่ยนแปลงของตัวบ่งชี้ทางชีวภาพเหล่านี้สะท้อนการสื่อสารและการทำงานที่เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายระหว่างเซลล์และอวัยวะทุกระบบ ตั้งแต่การรักษาสมดุลของร่างกาย(Homeostasis) การเผาผลาญพลังงาน การอักเสบ ความเครียดออกซิเดชัน การทำงานของระบบภูมิคุ้มกัน สมดุลของฮอร์โมน การตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อม การซ่อมแซมเซลล์ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามวัย เลือดจึงเปรียบเสมือนสื่อกลางที่เชื่อมโยงกระบวนการทางชีววิทยาของการดำรงไว้ซึ่งสุขภาพ การสูญเสียสมดุลของร่างกาย และการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่ความเสี่ยงหรือโรคได้อย่างเป็นระบบ

เป้าหมายของหนังสือเล่มนี้ไม่ใช่มุ่งเพียงการอธิบายผลตรวจเลือด แต่ใช้เลือดเป็นหน้าต่างสู่ความเข้าใจการทำงานของเซลล์ เพื่อยืดช่วงชีวิตที่มีสุขภาพดี(Healthspan) และเป็นจุดเริ่มต้นการเรียนรู้ทำความเข้าใจกลไกพื้นฐานการรักษาสมดุลของร่างกายผ่านการทำงานที่ประสานกันของเซลล์ เนื้อเยื่อ อวัยวะ และระบบชีววิทยาต่างๆ เพื่อสร้างมุมมองแบบองค์รวม ของสุขภาพ โดยเชื่อมโยงตัวบ่งชี้ทางชีวภาพกับกลไกที่กำหนดภาวะสุขภาพในแต่ละช่วงชีวิต และชี้ให้เห็นว่าการรักษาสมดุลของระบบเหล่านี้เป็นรากฐานสำคัญของการส่งเสริมช่วงชีวิตที่มีสุขภาพดี

กมลมาลย์ วิรัตน์เศรษฐสิน

กรกฎาคม 2569

สารบัญ

	หน้า
บทนำ	1
ตัวชี้วัดสุขภาพเลือด (Blood Health Biomarkers)	4
ระบบหมู่เลือด ABO	4
ความสมบูรณ์ของเม็ดเลือด (Complete Blood Count)	13
เม็ดเลือดขาว	13
เม็ดเลือดแดง	17
เกล็ดเลือด	19
สาระเพิ่มเติม	21
ตัวชี้วัดสมดุลของร่างกาย (Homeostasis Biomarkers)	33
สมดุล Electrolytes	33
สมดุลการเผาผลาญน้ำตาล	36
สมดุลคอเลสเตอรอล	38
สมดุลการอักเสบเรื้อรัง (Inflammatory Homeostasis)	41
ตัวบ่งชี้การอักเสบ	43
วงจรการอักเสบ-การฟื้นฟู	51
สมดุลการต้านอนุมูลอิสระ (REDOX Homeostasis)	54
สมดุลของร่างกาย	54
ภาวะออกซิเดชันเกินสมดุล	56
การตรวจวิเคราะห์สารต้านอนุมูลอิสระและสารบ่งชี้การทำลายเซลล์	59
สารต้านอนุมูลอิสระ	60
สารบ่งชี้การทำลายเซลล์	63
ปัจจัยทางพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมต่อสุขภาพ	64
ปัจจัยพันธุกรรมต่อสุขภาพ(Genetic Determinants of Health)	64
Apolipoprotein E4(ApoE4) ยีนเสี่ยงต่อ Alzheimer	64
ยีนด้อยบนโครโมโซมร่างกาย : ธาลัสซีเมีย	67

สารบัญ

	หน้า
ยีนด้อยบนโครโมโซมเพศ X : ฮีโมฟีเลีย	72
สารพิษและสิ่งแวดล้อม(Environmental Determinants of Health)	77
สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	77
โลหะหนัก	78
สารกัมมันตรังสี	80
มลพิษทางอากาศ	83
ระดับไมโครพลาสติก: การสัมผัสจากสิ่งแวดล้อมที่ต้องติดตาม	86
บทส่งท้าย	90
บรรณานุกรม	93

บทนำ

Health is a state of complete physical, mental and social well-being and not merely the absence of disease or infirmity (WHO, 1948)

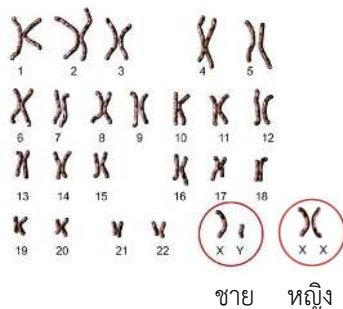
เซลล์ร่างกายและความเสื่อม

โครโมโซมภายในเป็นหน่วยพันธุกรรม(Gene) มีองค์ประกอบสำคัญคือ DNA ซึ่งเป็นกรดนิวคลีอิก(Deoxyribonucleic acid) ต่อกันเป็นเส้นโมเลกุลย่อยคล้ายบันไดเวียนเป็นเกลียวคู่(Nucleotide) แต่ละคู่จะควบคุมลักษณะที่ถ่ายทอดทางพันธุกรรมเพียงลักษณะเดียว ซึ่งยีนแต่ละตัวทำหน้าที่ควบคุมลักษณะทางพันธุกรรมเพียงลักษณะเดียว(genetic character) จากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง(generation)

ร่างกายประกอบด้วยเซลล์ ในนิวเคลียสของเซลล์มีโครโมโซมควบคุมการทำงานของเซลล์ และการแบ่งเซลล์ แบ่งเป็น

โครโมโซมร่างกาย(Autosome) 22 คู่

โครโมโซมเพศ(Sex Chromosome) 1 คู่

ชาย หญิง

<https://www.trueplookpanya.com/knowledge/content/63126/-scibio-sci>

กระบวนการเสื่อมเริ่มต้นในหน่วยที่เล็กที่สุดคือเซลล์ ซึ่งมีการแบ่งเซลล์(Cell Division) เกิดขึ้นตลอดเวลาและต่อเนื่องเพื่อการเจริญเติบโต ทดแทนเซลล์ที่เสื่อมสภาพและซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอ กลไกดังกล่าวจะลดลง/บกพร่องเมื่ออายุมากขึ้น ซึ่งโรคจำนวนมากมักจะเกิดจากการบกพร่องของการซ่อมแซมดีเอ็นเอ(DNA Repairs) เมื่อจีโนมถูกทำลายเซลล์จะเสื่อมและตายในที่สุด

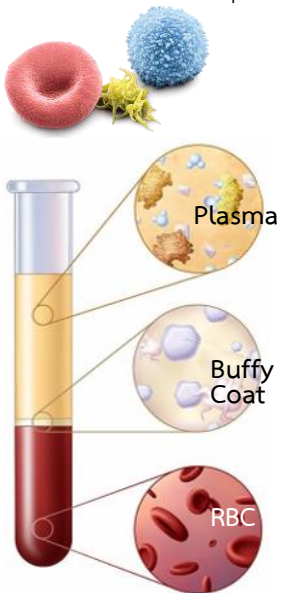
เลือดที่สมดุล: รากฐานของสุขภาพระยะยาว

สุขภาพที่ดีไม่ได้ขึ้นอยู่กับการไม่มีโรคเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับความสามารถของร่างกายในการรักษาสสมดุลภายใน(Homeostasis) อย่างต่อเนื่อง

โดยเฉพาะระบบเลือดที่ทำหน้าที่ลำเลียงออกซิเจน สารอาหาร ฮอรโมน ภูมิคุ้มกัน และของเสียไปทั่วร่างกาย เลือดจึงเปรียบเสมือนกระจกสะท้อนสภาวะสุขภาพของทุกอวัยวะ

จากเทคโนโลยีที่ทันสมัยในปัจจุบัน การตรวจเลือดประเมินภาวะสุขภาพและบอกภาวะเสื่อมของเซลล์(Degenerative status) ซึ่งสัมพันธ์กับการเกิดโรคในอนาคต เพื่อเป็นแนวทางในการปรับพฤติกรรม เปลี่ยนชีวิต(Change Your Behavior–Change Your Life)(Marlett, 2014) ให้ห่างไกลความเสี่ยงต่อโรคนั้น นั่นคือหากทุกคนมีแผนที่ชีวิต ทราบเส้นทางที่กำลังเดินว่าจะพบกับสิ่งใดเพื่อจะได้หลีกเลี่ยงเส้นทางที่อันตรายและเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับสิ่งที่ต้องเผชิญเพื่อการดูแลร่างกายจนถึงในระดับเซลล์ให้มีสุขภาพสมบูรณ์สูงสุด(Optimal Health) เมื่อเซลล์สมบูรณ์ เนื้อเยื่อสมบูรณ์ อวัยวะสมบูรณ์ ร่างกายสมบูรณ์ การเสื่อมชราจะช้าลง

การวิเคราะห์สภาวะเชิงชีวเคมี(Biochemical Assessment)

น้ำตาล	70–110	มก./ดล.
โคเลสเตอรอล	150–200	มก./ดล.
ไตรกลีเซอไรด์	40 – 150	มก./ดล.
โปรตีน	5 – 20	มก./ดล.
เอนไซม์ตับ	5 – 40	IU/ล.
กรดยูริก	2 – 8	มก./ดล.
เกล็ดเลือด	150,000–400,000	ล้าน/ลบ.มม.
เม็ดเลือดขาว	5,000–10,000	ลบ.มม.
เม็ดเลือดแดง	45 – 5.0	ล้าน/ลบ.มม.
ฮีโมโกลบิน	12.5 – 13.5	กรัม %
ปริมาตรเฉลี่ย	80 – 95	cuμ
ความผันแปรเม็ดเลือด	≤ 14	%

ผลตรวจเลือดเป็นเพียงชุดตัวเลข ที่ใช้วินิจฉัยโรคเท่านั้นจริงหรือ

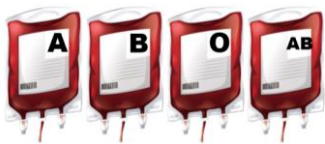
ตัวบ่งชี้ทางชีวภาพในเลือด กำลังบอกอะไรเกี่ยวกับการทำงานของเซลล์ อวัยวะ และระบบชีววิทยาภายในร่างกาย และจะใช้ข้อมูลเหล่านี้เพื่อทำความเข้าใจกลไกพื้นฐานของสุขภาพได้อย่างไร

การวิเคราะห์ผลตรวจทางห้องปฏิบัติการ เลือดเป็นมากกว่าผลตรวจ เลือดเก็บสัญญาณ(signals) และตัวบ่งชี้(biomarkers) ที่สะท้อนผลของกลไกการทำงานของร่างกาย การประเมินสุขภาพเชิงชีวเคมีใช้ผลเลือดเป็นแผนที่สุขภาพ (Health Blueprint) ในการประเมินการทำงานของระบบต่างๆภายในร่างกาย ค้นหาความผิดปกติที่ยังไม่แสดงอาการ และตรวจหาสัญญาณเริ่มต้นของความเสื่อมระดับเซลล์ เนื้อเยื่อ และอวัยวะ ข้อมูลที่ได้จะถูกนำมาใช้เป็นตัวชี้วัดสุขภาพเลือด(Blood Health Biomarkers) ภาวะสมดุลของร่างกาย(Homeostasis) ภาวะการอักเสบ(Inflammation) ความเครียดออกซิเดชัน(Oxidative Stress) และปัจจัยทางพันธุกรรม ความเสี่ยงต่อการเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง(NCDs)

ตัวชี้วัดสุขภาพเลือด
Blood Health Biomarkers

ระบบหมู่เลือด ABO

หน่วยพันธุกรรม (ABO gene) ที่ควบคุมระบบหมู่เลือด ABO มีอัลลีลหลัก 3 ชนิด ได้แก่ I^A , I^B และ i โดยอัลลีล I^A ควบคุมการสร้างแอนติเจน A บนผิวเม็ดเลือดแดง อัลลีล I^B ควบคุมการสร้างแอนติเจน B ส่วนอัลลีล i ไม่สร้างเอนไซม์ที่ทำให้เกิดแอนติเจน A หรือ B จึงแสดงเป็นหมู่เลือด O (Daniels, 2021)

I^A และ I^B เป็นอัลลีลเด่น(dominant alleles)

เมื่ออยู่ร่วมกัน ($I^A I^B$) จะแสดงออกร่วมเด่น(Codominance) เป็นหมู่เลือด AB
 i เป็นอัลลีลด้อย(recessive allele)

เมื่อจับคู่กับ i อีกตัว (ii) จะแสดงเป็นหมู่เลือด O

เมื่อจับคู่กับ I^A , I^B จะถูกอัลลีลเด่นกลบ แสดงเป็นหมู่เลือด A ($I^A i$), B ($I^B i$)

ลักษณะสำคัญของระบบหมู่เลือด ABO และความเข้ากันได้ในการให้-รับเลือด(Red Blood Cell Transfusion Compatibility)

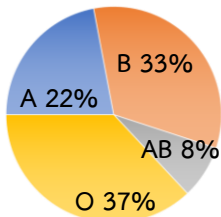
หมู่เลือดระบบ ABO				ความเข้ากันได้ของการให้-รับเลือด	
Phenotype	Genotype	Antigen ^{RBC}	Antibody ^{Plasma}	ให้เลือด	รับเลือด
A 22%	AA, AO	A	Anti-B	A, AB	A, O
B 33%	BB, BO	B	Anti-A	B, AB	B, O
AB 8%	AB	A และ B	no	AB	ทุกกรุ๊ป
O 37%	OO	no	Anti-A & B	ทุกกรุ๊ป	O

หมายเหตุ Phenotype   ลักษณะหมู่เลือดที่ปรากฏและตรวจพบได้ทางห้องปฏิบัติการ
Genotype   รหัสพันธุกรรมที่ได้รับถ่ายทอดมาจากพ่อแม่

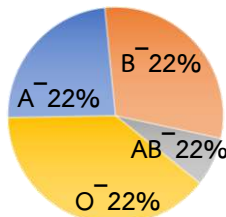
หมู่เลือดระบบ Rh

คนไทย Rh ลบ 3 : 1,000 (0.3%) = 198,000 คน (~2 แสน คน)

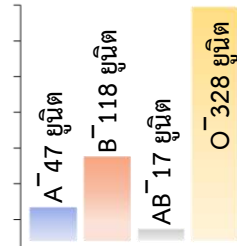
ยุโรป/อเมริกา 15 : 1,000 (1.5%)

หมู่เลือดระบบ ABO

ผู้บริจาคโลหิตหมู่พิเศษ
มีเพียง 6,388 คน ทั่วประเทศ

ความต้องการ(ยูนิต)

ชมรมผู้บริจาคโลหิตหมู่พิเศษ (Rh negative Club) จัดตั้งขึ้นเมื่อ 26 พฤษภาคม 2532 ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย ขอเชิญชวนบริจาคโลหิตหมู่พิเศษอย่างต่อเนื่องทุก 3 เดือน เพื่อให้มีโลหิตสำรองเพียงพอต่อการใช้รักษาชีวิตผู้ป่วยได้อย่างทัน่วงที

ศูนย์บริการโลหิตแห่งชาติ สภากาชาดไทย. (ม.ป.ป.).

การให้/รับเลือดในระบบ ABO Blood Group System พิจารณา Antigen บนผิวเม็ดเลือดแดง และ Antibody ใน Plasma เพื่อป้องกันการเกิดปฏิกิริยาการเกาะกลุ่มของเม็ดเลือดแดง(Hemolytic Transfusion Reaction)

พ่อหมู่เลือด A × แม่หมู่เลือด B

AA × BB

AB

AB

AA × BO

AB

AO

AB

A

AO × BB

AB

BO

AB

B

AO × BO

AB

AO

BO

OO

AB

A

B

O